

TIOSESI O 'UVEA MO FUTUNA

Hogofulu mā fitu

PE'E KO AI E GAUE KI TEA I TE EKELESIA?

'Aki te papitemá, 'e tou ulu ki te haha'i a te 'Atua

Ko te 'Ekelesia, Sino o Kilisitō, Haha'i a te 'Atua.

I te fagonogno n°10, ne'e tou lau ai ko te 'Ekelesiá ko te Sino o Kilisitō;

Ko te 'Ekelesiá, **ko te fāmili o te 'Atuá**, kote'uhi, i te Papitemá, 'e tou liliu fuli ai ko 'ana fānau, tuaga'ane mo tehina o Sēsū Kilisitō, pea 'e ma'uli 'iā tātou 'ia te Laumalie pē e tahi. Ko te 'Ekelesia ko te haha'i a te 'Atua, ko tona ui mai 'aia e te Fono o Vatikano II pea 'e taki tahi, te tagata fuli pē kua papitema'i, mo tona nofo'aga iai. 'E taki tahi mo'o 'ona tona mamalu, taki tahi mo'o 'ona 'ona lelei o tahi 'alu pē kā 'e feala ke natou fevaevae'aki (Rm12,6-8).

Te gāue a te haha'i "Laike"

Ko te kilisitiano, 'aē 'e higoa ko te "laike" (e kehe ia maiā nātou 'e ma'uli fakamamahi) he'e 'aki tona papitema **kua vahe ke ulu ki te ma'uli fakamālama o faiga'i ke toe lahi age 'ia te Pule'aga o te 'Atua i te lotolotoiga o te tagatá** (youcat n°139)

'E mole ko he kilisitiano 'e mālalo age, 'ia te "laike", kote'uhi 'e kau foki mo ia ki te gaue fakapelepitelō a Kilisitō (gāue fakatahi a nātou fuli kua natou tali 'ia te papitema). 'E tokaga kiā nātou fuli pe 'e natou ma'uli fakatahi (faleako, ako, famili, gaue,...) ke natou ako ke natou ilo'i te 'Evaselió pea ke natou 'ofo kiā Kilisitō. 'E lahi age tana fai te gaué 'aki tona ma'uli i tana palalaú. 'Aki tana tui, 'e ina faka'iloga 'ia te ma'uli fakatahi, te ma'uli faka'ekonomika, te ma'uli fakapolitike;

'E feala ke toe kau mo ia ki te ma'uli fakalitulusia, 'aki hana tauhi misa, lautohi...minisi kehe o te 'Eukalisitia (tufa komunio lolotoga te misa pe'e fakaha'ele te 'eukalisitia ki te haha'i mahahaki)

'E toe 'aoga mo ia ke kau ki te 'ū kulupe fakakaukau, faikole pe'e koteā ni'ihī atu gāue fakakominote (fono fakapālōkia, kautahi tokoni ma'uli (te sekulu katolika, CDJD)

Kā 'e 'aoga ke fakanofu e te 'Ekelesiá ni minisi kehe age leva ia ke tuku age ki ai te gāue o te fakahoko te 'ū to'oto'oga, te fakamanū'ia pea mo te tufaki o te Fola'ola ki te haha'i a te 'Atuá.

Ko te kau 'epikopō, ko te kau fetogi 'e hoko ki te kau 'apostolo

Tou manatu'i ko te 'Ekelesia ne'e fakatafito 'aki te kau 'apostoló. Ne'e fe fakato'o 'aki te tui a te kau 'apostoló e te ta'itupu ki te ta'itupu. O toe feiapē mo te 'ū sākalameta ne'e foaki e Sēsū ki te kātoa o te kau 'apostoló pea mo 'onatonu fetogi foki.

'Uhi he ko nātou ko te 'ū fetogi o te kau 'apostoló, **kua nonofo 'ia te kau 'epikopō mo te taki o he 'Ekelesia 'e makehe (tiosese). Fakatahi mo te 'ū 'epikopō alā, kua natou malu'i fakatahi 'ia te kātoa o te 'Ekelesiá. 'E natou fakahoko tanatou taki fakatahi mo te kau 'epikopo kātoa o fakalogo ki te taki a te Tu'itapú** (youcat n°144)

'E ma'ua ia te kau 'epikopō ke natou liliu mu'a ko ni 'apostolo fakama'oni'oni agatonu o Sēsū 'aē ne'e ina pāui nātou taki tokotahi pea ina momoli nātou. 'E natou 'ave Kilisitō ki te haha'i pea natou taki mai te haha'i kiā Kilisitō. **'E hoko te me'a 'aeni 'iā lakaga 'e natou fai 'akonaki ai, 'e natou fakahoko ai 'ia te 'ū sākalameta, 'e natou taki ai 'ia te 'Ekelesiá.**

'Uhi he ko nātou ko fetogi o te kau 'apostoló, ko te 'epikopō tokotahi 'e nofo mo te kātoa o te taki o tona tiosesi pea mo te fakama'ola o te 'Evaselió. Kae gāue fakatahi tu'uma'u ai pe mo te Tu'itapu o mulimuli ki

tana taki mai. Ko tonu lalahi e hu'u mo te ekelesia 'e to'o e te fono faka'ēpikopō o fakalogo aipē ki te Tu'itapu. Ko te fono 'aia e tānaki faka "conciles" pe'e "synodes". 'E fakatahi ai 'ia te kau 'ēpikopō o fakalogo aipē ki te Tu'itapu. Ko te fono 'aia 'e tānaki faka "conciles" pe'e "synodes". 'E fakatahi ai 'ia te kau 'ēpikopō ki te Tu'itapu o to'o te 'ū tonu pē ko fou'aga hu'uga mo te 'Ekelesia, o fakalogo ki te taki a te Laumalie Mā'oni'oni. 'E mole fili pe'e vote'i, 'ia te 'ēpikopō, e te haha'i, kā, i te hili o he kumi manatu, 'e fili pea hino'i mai e te Tu'itapú. 'E fakanofa ia e he tahi 'ēpikopō fakatahi mo he tokolua 'ēpikopō pē, mo'o fakamahino lelei o te tuku fakaholo faka'apostoló. I te sākalameta 'aia, 'e ina tali ai te kātoa o te sākalameta o te olotó 'aki te hilifaki ki ai o te 'ū nimá. Ko te faka'iloga tāfito o te 'ēpikopō 'e foaki kiā Tēia i tona fakanofa, ko te **mama faka'ēpikopō** 'e ina fakatātā tana fakatahi mo te koga o te haha'i kua nofo o fakalogo kiā te ia, **te toko** (toko 'aia 'e ina to'o i te 'ū to'oto'oga ma'uhiga) ko te faka'iloga ia o tana gāue taki mo taipau haha'i pea mo te **"mitele": puloga fa'u**, fakatātā o tona mamalu faka'epikopō. 'E ina tau foki mo **tona kolusé 'e hili pē** i ona fatafata mo'o fakahā tana kau kiā Kilisitō.

Ko te Tu'itapu

Ko ia ko te fetogi o Pētēlō, ko ia ko te 'ēpikopō o Loma. Kote'uhi ko Pētēlō ne'e 'uluaki i te kau 'apostoló, ko te Tu'itapú, i tona 'uhiga 'aē ko tona fetogi, ko ia 'e Pelesitā i te kolesio o te kau 'ēpikopō. Ko ia ko te Pelepitelō tau'aluga kehe o te 'Ekelesiá he'e ina fakafofoga 'ia Kilisitō.

Ko ia ko te fakamo'oni o tona faifaitahi. Ko ia ko te taki mā'oluga kehe o tonu fuli 'e to'o hu'uga mo te ma'uli mo lao o te 'Ekelesiá (Youcat n°141). 'E mole tonu ke ina galo'i, o fēia pe mo tātou foki, **ko te 'ulu mo'oni o te 'Ekelesia, ko Kilisitō totonu**. I tana gāue fakatu'itapu, ko ia ko te fakafofoga o Kilisitō I te kelé pea ko tona ma'ua ke gaue i tona huafá. Pea 'uhi ko tona tu'ulaga 'aia, 'e tonu ke tokaga ki te fagonogono o te tui ke nofo tu'uma'u i te tui mo'oni. 'E vote'i 'ia te Tu'itapu e te kolesio o te kau kaletinale. Ne'e filifili tāfito nātou nei ki te gāue 'aia, pea ko nātou foki 'e natou tokoni'i 'ia te Tu'itapu I te ki'i kogafenua veliveli 'osi o te Vatikanu i loto Loma, mātaga o kogafenua faka'ēpikopō ne'e kua tu'u o a'u ki te 19 sēkulō. 'E feala te foaki o tana tonu i te Fono fakavaha'afenua 'uhi ko tana pule I te kogafenua 'aia.

Ko te kau pelepitelō

I te kua lahi mo toko kaugamalie o te 'ū kominote fakakilisitiano ne'e mole kei lava'i kātoa te 'ū gāue fuli e te 'ū 'ēpikopō. Ne'e filifili leva te 'ū pelepitelō, ko ni haha'i kua 'ā'afea atu ke tōkakaga ki te 'ū ki'i kominotē liliki age ne'e kua liliu ko te 'ū palōkia, o nātou tuku kiā nātou he tahi koga o 'anatu gāue. Ne'e liliu ai te kau pelepitelō 'aia ko he kau pātele. 'E natou gaue I te higoa mo te taipau a te 'ū 'ēpikopō. **Lolotoga te sākalameta o te 'ōloto mamalu, 'e fakahoko e te 'ēpikopō, 'e tali e te tagata 'aē fakanofa, maiā Kilisitō, te me'a'ofa o te Laumalie Mā'oni'oni. Me'a'ofa 'aia 'e ina ma'u ai he mamalu fakasākalameta ne'e 'alu atu mai te 'ēpikopō.** (Youcat n°252) 'E tuku ki ai e te 'ēpikopō ke ina fakahoko 'ia te 'ū sākalameta, ke ina akonaki'i te 'Evaselió pea mo takitaki ki he kominotē.

I te tiosesi, 'e feala ke kehekehe te 'ū gāue a te kau pātele: pātele pule palōkia, takitaki gāue fakatiosesi, gāue pilo. 'E natou fa'ufa'u te kolesio o te kau pātele, fakatahi mo te kau pātele alā, ko te pelepiteliome o te tiosese 'e ma'ua ke gāue fakatahi ke laka ai ki mu'a te gāue fakamafola 'Evaselio o te 'Ekelesia I te tiosese o fakalogo ai pe ki te taki a te 'ēpikopō.

Ko te kau tiakono

I te kamata mai o te 'Ekelesiá, ne'e ma'uma'ua 'aupitō 'ia te kau 'apostolō ki te selevisi tokoni ki te haha'i faka'ofa'ofa o te 'ū 'ekelesiá, ne'e natou pāu'i age tagata e toko ono ki "te selevisi o te me'akai". Ko 'Etieni, ne'e mate malētile, ne'e ko he tahi o te toko ono 'aia. Ne'e tāfito tanatou gāue ki te selevisi ki te haha'i o te kominotē 'aē ne'e fakahaha'i tu'uma'u pē ki te fakamafola o te Folafoa. Ne'e kua puli leva tu'ulaga 'aia kae ko te tiakono ne'e kua liliu pea kei tu'u pē nei ko he fakalaka'aga I mu'a o te hoko o fakanofa pelepitelō. Ko te fono faka'ēpikopō Vatikanu II ne'e ina toe tokaga'i kehe age te tu'ulaga o te tiakono o liliu ko he gāue 'e kātoa o fakatuha ia ki ni haha'i 'ohoana pe'e mole 'ohoana. **'E fakafofoga e te tiakono 'ia Kilisitō, 'ia ia ne'e ha'ele ifo mo'o kaugana pea mo foaki tona ma'uli mo'o totoi te toko kaugamalie. (Mt20,28). Lolotoga te litulusia o tona fakanofa 'e lau fēnei, ko te minisi ia o te Folafoa, o te 'aletale pea mo te 'ofá, 'e liliu te tiakono ko te kaugana a te haha'i fuli.** (Youcat n°255)

I tana filifili'ia te kau tiakono, 'e fia fakahā e te 'Ekelesia ko te tokoni ko te tofi'a ia o te 'Ekelesiá, pea I te tahi fa'ahi, fakapipiki ki te kau 'ēpikopō ke natou ma'u mai ai he tokoni pea ke natou fakahoko fakatahi ai I te lotolotoiga o te 'Ekelesia ni gāue fakapelepitelō mo fakasōsiale. 'E māhani, I te 'aho o tona fakanofa 'e foaki e te 'Epikopō ki te tiakono he gāue kua 'osi filifili ke ina fai I te kominote kua fili ki ai.

'E tou toe talanoa anai ki te tiakona, ki te ma'uli fakapātele mo te ma'uli faka'epikopō mokā talanoa ki te sākalameta o te 'ōloto.